

Folkhälsomyndigheten

Slutrapport - Calicivirussäsongen 2014/2015

Redaktionen

Elsie Castro och Lena Sundqvist

Rapporten publicerades 2015-06-18

Sammanfattning

I familjen Calicivirus ingår bland annat norovirus och sapovirus som båda kan orsaka vinterkräksjuka. Virusets utsöndras i mycket stora mängder främst i avföringen och smittar lätt via direkt eller indirekt kontakt mellan personer. Eftersom genomgången infektion bara ger ett kortvarigt skydd kan man drabbas flera gånger under en och samma säsong. För att skydda sig från vinterkräksjuka är det viktigaste rådet att vara noga med handhygien genom att tvätta händerna med tvål och vatten. För att undvika smittspridning är det viktigt att stanna hemma under sjukdomstiden samt ytterligare ett par dagar efter tillfrisknandet. Risken för smittspridning kvarstår i flera dagar efter det att symtom upphört.

Förutom smitta via direkt eller indirekt kontakt mellan personer så är livsmedelsburen smitta en vanligt förekommande smittväg. Livsmedel kan förorenas av en person som är eller nyligen har varit sjuk och grönsaker och råa skaldjur kan förorenas av vatten som innehåller calicivirus. Det är ofta svårt att påvisa virus i livsmedel och därigenom kunna bekräfta smittkällan. Enligt Livsmedelsverkets rapporter om misstänkta matrelaterade maginfektioner är calicivirus, och framförallt norovirus, det smittämne som orsakar det största antalet insjuknade.

Att döma av antalet inrapporterade fall tyder allt på att säsongen 2014/2015 har varit av det mildare slaget och i stor utsträckning liknat säsongen 2013/2014. Totalt rapporterades 4100 fall av norovirus och 325 fall av sapovirus. Detta överensstämmer inte med det varannan-säsongsmönster som brukar förekomma vid vinterkräksjuka. Anledningen till att denna säsong har varit mildare än väntat är oklar. Majoriteten av de rapporterade fallen utgjordes av patienter inom vården och endast en mindre andel utgjordes av samhällsrelaterade infektioner t.ex. inom skola och barnomsorg.

Övervakning

Folkhälsomyndighetens övervakning av vinterkräksjuka består dels av rapportering av virusfynd från mikrobiologiska laboratorier i landet samt analys av internetsökningar på 1177.se.

Frivillig laboratorierapportering

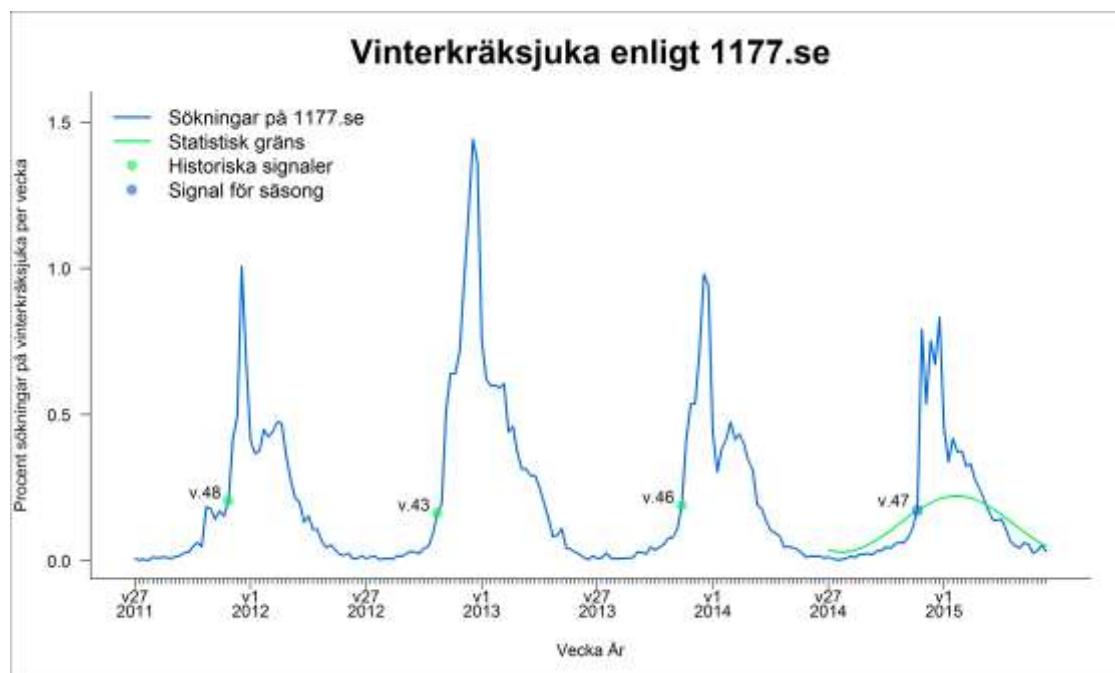
Calicivirusinfektioner är inte anmälningspliktiga enligt smittskyddslagen, men sedan 2003 rapporterar flertalet av landets viruslaboratorier antalet diagnostiserade fall per vecka till Folkhälsomyndigheten. Inrapporterad data sammanställs och presenteras veckovis på Folkhälsomyndighetens hemsida samt skickas ut mejlledes till deltagande laboratorier. Rapporteringen är frivillig och övervakningen återspeglar främst calicivirusinfektioner hos patienter inom vården. Majoriteten av de rapporterade virusfynden utgörs av norovirus. Det är dock enbart hälften av laboratorierna som diagnostiserar både noro- och sapovirus medan resterade laboratorier enbart diagnostiserar norovirus. Under säsongen 2014/2015 rapporterades totalt 4100 fall av norovirus och 325 fall av sapovirus av de 21 laboratorier som deltagit i rapporteringen.

Webbsök

De samhällsrelaterade infektionerna, t.ex. på arbetsplatser, inom skola- och barnomsorg samt livsmedelsburen smitta utgör endast en mindre del av de fall som rapporteras från laboratorierna. För att övervaka även dessa infektioner följer Folkhälsomyndigheten antalet sökningar på ordet ”vinterkräksjuka” på 1177 Vårdguidens webbplats 1177.se. I en graf visas andelen sökningar på ”vinterkräksjuka” av det totala antalet sökningar per vecka (figur 1.). När antalet sökningar passerar en statistiskt uträknad gräns tyder det på att vinterkräksjukan har startat i samhället. Den statistiska modellen bygger på hur sökmönstret sett ut tidigare säsonger. Sökningarna ger en förvarning två till tre veckor innan antalet positiva laboratorieprover ökar. En tidig varning skickas ut till de vårdhygieniska enheterna som en hjälp för deras planering av förebyggande aktiviteter.

Säsongens toppnotering för sökningar på ordet ”vinterkräksjuka” på 1177.se per vecka ligger på en något lägre nivå än föregående säsonger vilket överensstämmer väl med laborierapporteringen. Antalet sökningar på ”vinterkräksjuka” låg under en stor del av säsongen mellan 0,5-1% av det totala antalet sökningar per vecka. Den statistiskt uträknade baslinjen passerades vecka 47 vilket är något senare jämfört med tidigare säsonger. Motsvarande ökning för laborierapporteringen var vecka 50.

Sammanfattningsvis ger båda övervakningssystemen en samstämmig bild av en mild vinterkräksjukesäsong.

Figur 1. I grafen ovan visar den blå linjen andelen sökning per vecka som gjorts med sökordet vinterkräksjuka i förhållande till alla sökning som görs på www.1177.se. När andelen passerar den beräknade statistiska gränsen för normal andel sökning på ordet vinterkräksjuka (grön linje) anser vi att spridningen tagit fart i samhället. Tidigare säsongers starter är markerade med gröna punkter. Den statistiska gränsen visas endast för säsongen 2014/2015 (från vecka 27, 2014 och framåt) och starten för säsongen markeras med en blå punkt. Det tar oftast två till tre veckor innan antalet laboratorieverifierade fall börjar öka på motsvarande sätt efter det att spridningen i samhället tagit fart.

Utfall och trend

Att döma av antalet inrapporterade fall tyder allt på att säsongen 2014/2015 har varit av det mildare slaget och i stor utsträckning liknat säsongen 2013/2014. Totalt rapporterades 4425 fall av calicivirus vilket är minskning med ca 300 fall jämfört säsongen 2013/2014 (tabell 1). Den totala minskningen beror uteslutande på att det denna säsong rapporterades in färre fall av sapovirus.

Tabell 1. Antal fall av noro- respektive sapovirus per säsong (*Ingen diagnostik för Sapovirus)			
Säsong	Norovirus	Sapovirus	Calicivirus totalt
2005-2006	2010	*	2010
2006-2007	6752	*	6752
2007-2008	4809	*	4809
2008-2009	8514	*	8514
2009-2010	6829	347	7176
2010-2011	8483	372	8855
2011-2012	4302	422	4724
2012-2013	7050	473	7523
2013-2014	4035	683	4718
2014-2015	4100	325	4425

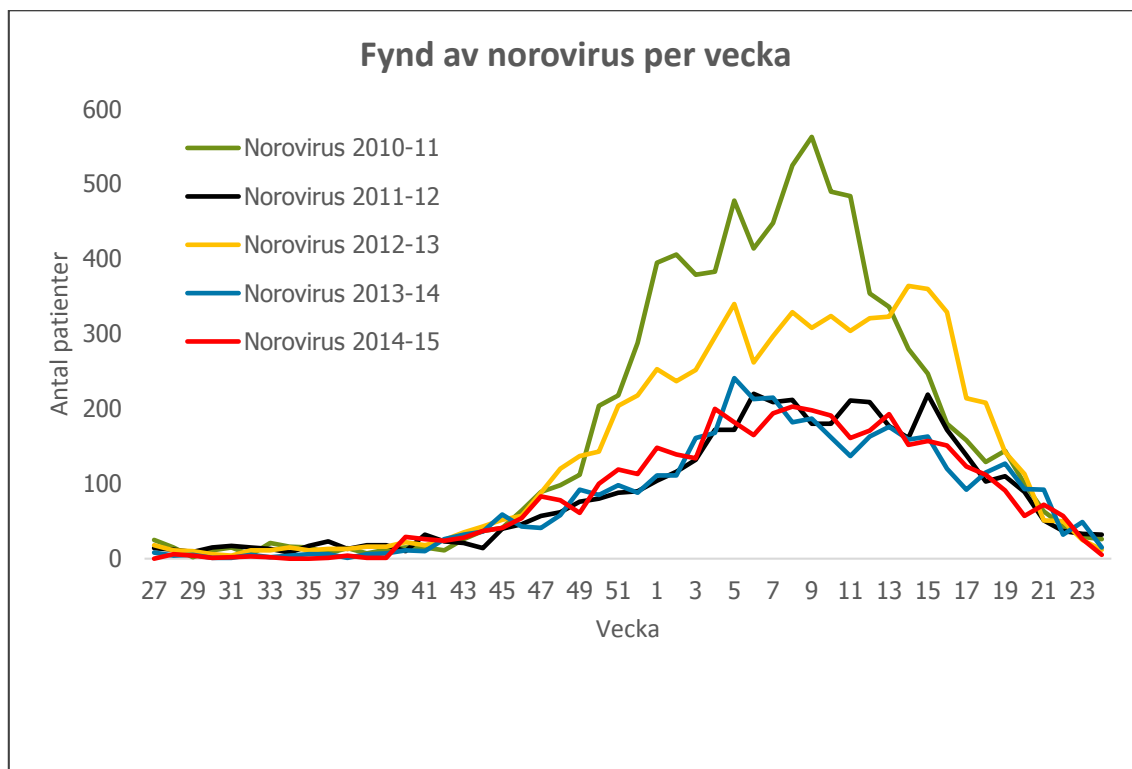
Norovirus

Rapporteringen av antalet fall av norovirus ökade efter julhelgen och toppen noterades i mitten av februari (figur 2). Säsongen sträckte sig in i början av maj med flest rapporterade fall i slutet av februari och början av mars.

Introduktion av nya varianter av den mer spridningsbenägna typen av norovirus, GII.4, brukar normalt ge en tydlig säsongvariation med toppar varannan vinter. Enligt detta mönster borde säsongen 2014/2015 ha varit intensiv men att döma av antalet inrapporterade fall tyder allt på att säsongen har varit av det mildare slaget.

Orsaken till att två milda säsonger följer efter varandra är inte helt klarlagd. Det kan bero på att det inte introducerats någon ny variant av norovirustypen GII.4, vilket är fallet i till exempel England. Den lägesrapport över norovirusaktiviteten som Public Health England publicerat visar att föregående säsongsvariant även dominerat under 2014/2015.

Norovirus drabbar alla åldrar men majoriteten av de rapporterade fallen har varit äldre personer.

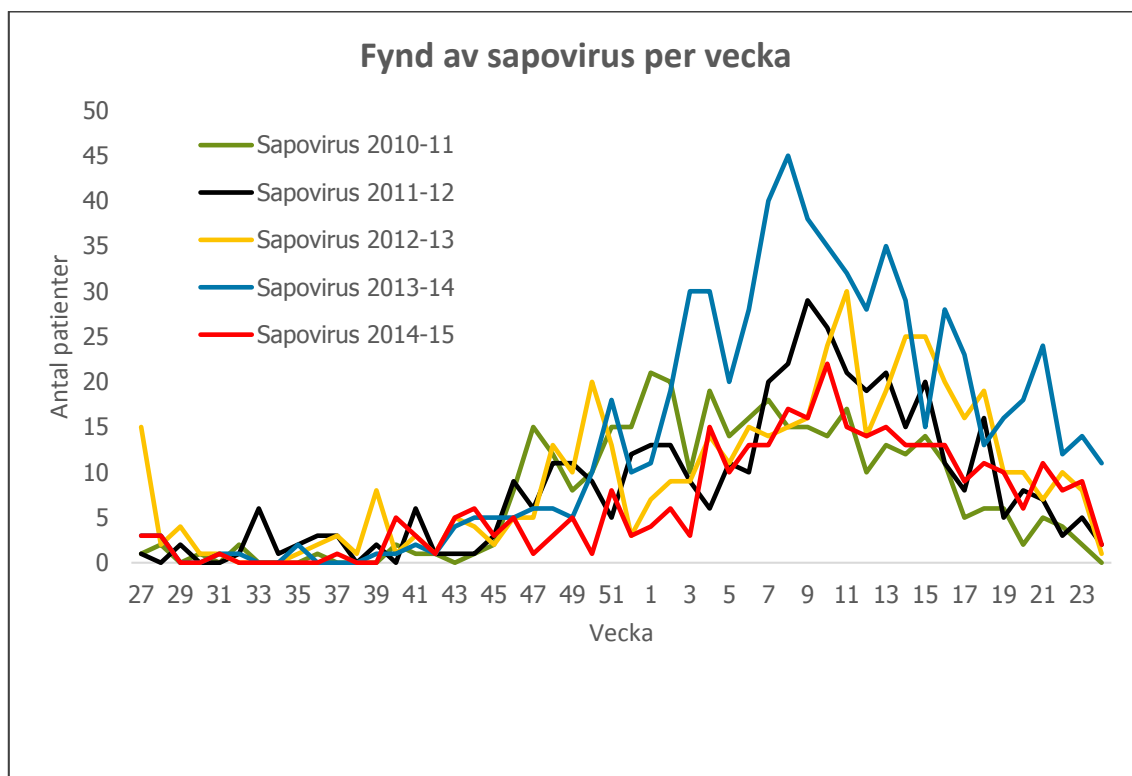
Figur 2. Grafen illustrerar säsongvariationen i antalet fynd av norovirus per vecka.

Sapovirus

Antalet inrapporterade fall av sapovirus ökade i januari och nådde sin toppen i början av mars. Säsongen sträckte sig in i början av maj med flest rapporterade fall i februari och mars (figur 3). Även om norovirus sannolikt är den vanligaste orsaken till akut gastroenterit så har man på senare år sett en ökning av utbrott orsakade av sapovirusinfektioner på sjukhus och andra vårdinrättningar runt om i Europa.

I Sverige har antalet rapporterade fall av sapovirus generellt sett ökat från år till år vilket sannolikt beror på att fler laboratorier har satt upp metoder för att diagnostisera sapovirus. En annan orsak till den allmänna ökningen kan vara att en ny mer spridningsbenägen variant av viruset introducerats. Den ökande trenden bröts dock i och med denna säsong då 325 fall av sapovirus rapporterades vilket var en minskning med 358 fall.

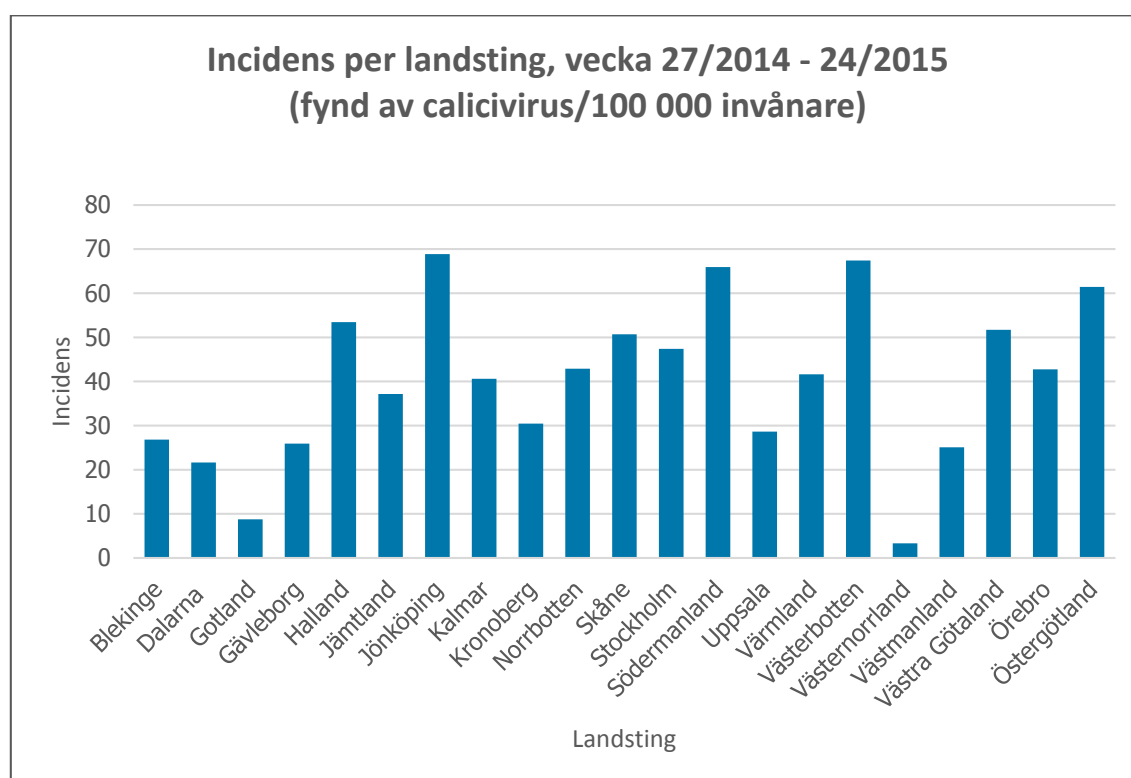
Jämfört med förra säsongen då sapovirus i större utsträckning drabbade vuxna, de flesta över 60 år, visar säsongens statistik att de rapporterade fallen återigen till stor del utgörs av barn.

Figur 3. Grafen illustrerar säsongvariationen i antalet fynd av sapovirus per vecka.

Geografisk spridning i Sverige

Vilka regioner i landet som främst drabbas varierar mellan olika säsonger. Under säsongen 2014/2015 rapporterades högst incidens/100 000 invånare från Jönköpings län tätt följt av Västerbotten, Södermanland och Östergötland (figur 4). Den rapporterade incidensen beror i hög grad på hur mycket prover som tas och att provtagningen varierar över landet.

Figur 4. Diagrammet illustrerar incidens per landsting, vecka 27/2014 - 24/2015

Utbrott

I de sex norovirusutbrott som Folkhälsomyndigheten fick kännedom om under säsongen 2014/2015 drabbades drygt 800 personer. I samtliga fall var det kontaminerade livsmedel som misstänktes vara orsaken och vid två tillfällen kunde norovirus påvisas i frysta hallon. Utöver detta så har ett flertal utbrott av misstänkt vinterkräksjuka figurerat i media under säsongen. Utbrotten som inträffade framför allt under våren 2015 rapporterades från restauranger, sjukhus och ålderdomshem.

Referenser

Public Health England

<https://www.gov.uk/government/publications/norovirus-national-update>

Norovirus i frysta hallon - riskhantering och vetenskapligt underlag

<http://www.livsmedelsverket.se/>